

Kunnskapsdepartementet

Vår ref.:
BJDeres ref.:
[Navn]Dato:
28. januar 2026

Teknas innspill til gjennomgang av instituttsektoren

Tekna er fagforeningen for over 117 000 naturvitere, teknologer og studenter. Våre medlemmer har høyere utdanning og representerer viktige kunnskapsmiljøer i Norge, både i offentlig og privat sektor.

Tekna takker for muligheten til å gi innspill til regjeringens gjennomgang av instituttsektoren og ønsker også i etterkant av innspillsrunden å bidra ved behov, inn i arbeidet med en strategi.

Tekna organiserer medlemmer som driver forskning i hele sin bredde, både i universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren), i instituttene, i offentlig forvaltning og i næringslivet.

Tekna er derfor opptatt av å se hvordan vi rigger vår felles forskningsinnsats på en måte som gagnar oss som samfunn og som nasjon. Vi mener det ikke er grunnlag for å sette de ulike sektorene opp mot hverandre – det ligger muligheter og utfordringer i alle sektorer.

Vi mener det er et stort uforløst potensial i tettere og bedre samarbeid mellom nevnte forskningsaktører, og vi regner med at departementet vil få solid innsikt og forslag til justeringer gjennom innspillsrunden som kan bidra til fruktbare koblinger mellom alle som er en del av forskningssystemet.

Tekna vil understreke at det må en ny omdreining til innen forskning, med økt satsning i tråd med den mobiliseringen vi ser i andre land. Vi må øke tilgangen på midler, i første omgang gjennom økte offentlige bevilgninger, før man finner ordninger som utløser mer privat kapital. Vi må raskt klare å nå målet om 3 prosent av BNP. Vi mener ordninger som bidrar til næringssamarbeid, som Innovasjonsprosjekt i næringslivet (IPN) og Kompetanse- og samarbeidsprosjekt (KSP), nærings-PhD og Grønn plattform, er særlig underfinansiert. Vi må sikre gode rammevilkår som gjør at midlene totalt sett møter den nasjonale kunnskapsberedskapen vi skal ha, at Norge utvikler en

sterkere konkurransekraft og at vi som samfunn klarer å omstille velferdsstaten til å være bærekraftig på lang sikt.

Tekna vil presisere at det er et stort behov for å rekruttere flere til høyere utdanning innen STEM-fagene. Det er helt nødvendig å bygge kapasitet innen disse fagene, for i neste runde å kunne rekruttere høyt utdannede teknologer og naturvitere til forskning. Dette er kritisk kompetanse av stor betydning for en nødvendig utvikling og omstilling innen forsvar, helse, klima, energi, samferdsel, kvante og KI, for å nevne noe.

1. Hvilke roller skal forskningsinstituttene ha i forsknings- og innovasjonssystemet og hvilke kunnskapsbehov skal de dekke?

Det er behov for en rolleavklaring og en tydeliggjøring av oppgavefordeling og samarbeidsflater mellom UH-sektoren, instituttsektoren med forvaltningsinstitutter og uavhengige forskningsinstitutter, konsulentbransjen, privat næringsliv og offentlige virksomheter.

Utredningen må omtale hvor instituttsektorens plass i Norge som forskningsnasjon skal være. Målet må være overordnet; å sikre at vi som nasjon kan bygge konkurransekraft, klarer å ivareta nasjonal kunnskapsberedskap og sikrer en god velferds- og demokratiutvikling i samfunnet.

Tekna viser til gjeldende [Strategi for helhetlig instituttpolitikk](#) hvor det uttrykkes en tydelig ambisjon:

Instituttsektoren skal utvikle kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og bidra til bærekraftig utvikling og omstilling, gjennom forskning av høy kvalitet og relevans.

Ambisjonen samsvarer også med formålet som gis i [Retningslinjer for statlig grunnbevilgning til forskningsinstitutter og forskningskonsern](#):

Forskningsinstituttene og forskningskonsernene skal utvikle kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og bidra til bærekraftig utvikling og omstilling i næringsliv og offentlig sektor gjennom forskning av høy kvalitet og relevans.

Tekna mener instituttene bidrar med, og bør også i fremtiden bidra med:

- **Uavhengig og kvalitetssikret kunnskap**
- **Relevant og anvendbar kunnskap**
- **Løsninger av store samfunnsutfordringer og omstilling**
- **Langsiktig kompetanse, infrastruktur og beredskap**
- **Brobygger i forsknings- og innovasjonssystemet**
- **Internasjonal konkurranseevne og strategisk deltakelse**

Nytteverdi må sees på og måles i både et kortsiktig og i et langsiktig perspektiv. Det er uheldig om man ikke ser verdien av langsiktig utvikling av kunnskap, infrastruktur og personell i instituttsektoren, ved ensidig å legge vekt på den umiddelbare nytteeffekten i de enkelte prosjekter.

Å ha en sterk instituttsektor bidrar til at forskning og kunnskap deles og tilgjengeliggjøres på en god måte. Verdien av denne tilgjengeliggjøringen og spredningen må verdsettes. Resultatet av FOU bør i størst mulig grad være tilgjengelig. Det er derfor svært viktig at myndighetene har med seg dette perspektivet, og at det er en bevissthet rundt at det ikke foreligger krav til kunnskapsspredning i tilknytning til utarbeidelse av konsulentrapporter. Selv om forskningsrapporter og konsulentutredninger har ulike krav til kvalitet, basert på forskningsmetodisk tilnærming, er ikke dette alltid like tydelig i praksis. Vi vil også vise til at ordningene SkatteFUNN og midler til ENOVA, bidrar til lavere spredningsgrad.

Instituttene spiller en sentral rolle i å bygge internasjonale relasjoner og internasjonalt samarbeid. Særlig gjelder dette EUs rammeprogram.

Det er viktig at instituttene også kan synliggjøre sine kvaliteter og utvikle sine fremragende miljøer gjennom ordningene Senter for fremragende forskning (SFF), Senter for forskningsdrevet innovasjons (SFI) og Forskningscentre for miljøvennlig energi (FME). Per i dag ser vi det er blitt en nedgang i slike sentre innen instituttsektoren, særlig gjelder dette SFIene. Den innovasjonskompetansen som ligger i instituttsektoren skulle tilsi at det ble tildelt flere SFer i denne sektoren, mens det motsatte har skjedd.

Tekna ber om at gjennomgangen inneholder en redegjørelse av utviklingen over tid innen tildelinger av SFF, SFI og FME.

Sektoren har en viktig rolle gjennom sin sensitivitet for endringer og den tilpasser seg raskt nye rammevilkår. Sektoren ønsker å være en god bidragsyter til utviklingen av virkemidler for å møte de nasjonale behovene som skal dekkes gjennom økt forskningsinnsats.

2. Hvilke rammebetingelser må være på plass for at forskningsinstituttene skal løse oppgavene på best mulig måte?

Tekna er bekymret over at vi som nasjon ikke høyner våre forskningsambisjoner og møter konkurransen fra andre land ved å sikre at vi når 3 prosent-målet i forskningsinvesteringer.

Tekna mener vi som nasjon og som deltakerland skal investere 3 prosent av BNP i forskning.

EUs forskningsmidler utgjør en stor og stadig større andel av instituttene inntekter. Den høye tilsagnsraten viser norske institutters konkurransedyktighet; de leverer høy kvalitet og har høy relevans. Men ordningen gjør sektoren sårbar når det gjelder endringer i EUs virkemidler. Nasjonal tilgjengelighet til forskningsmidler er avgjørende for å fortsette å delta i EUs forskningssamarbeid til det beste for norske bedrifter og norsk offentlig virksomhet.

Tekna mener derfor det må slås fast at nasjonale forskningsmidler skal matche EUs prioriteringer.

Tverrfaglighet i forskning må fremdyrkes og man må ha kriterier for tildelinger som virker fornuftige og som bidrar til at man svarer på oppdraget.

Prosjekt som bidrar til næringssamarbeid, spesielt IPN- og KSP- prosjekter oppleves å ha ganske uendrede prosjektrammer de siste årene samtidig som prosjektkostnader og konkurransen for å få denne typen prosjekter har økt. Det vil si at forskere bruker mere tid på søknadsskriving per prosjekt (bedre søknader og flere avslag) og får færre timer igjen å forske for enn de gjorde tidligere.

Tekna ber om at gjennomgangen inneholder en vurdering av hvordan tilgjengelige midler fordeles for å gi best mulig forskning og størst mulig effekt. Dette innebærer en vurdering av om balansen mellom virkemidler som understøtter forskningsaktiviteter nært markedet og midler som bidrar til ny kunnskaps- og teknologiutvikling er god nok til å bevare konkurranseevne og nødvendig omstilling over tid.

Tekna vil be om en vurdering av når det er hensiktsmessig og formålstjenlig å stille krav til stipendiater for tildeling av forskningsmidler fra Forskningsrådet. Kravet kan gi en vridning av forskningsoppdrag til UH-sektoren uten at det nødvendigvis gir den mest treffende og næringsrettede forskningen man ønsker. KSP-budsjettene har gått ned eller stått stille (alt etter program, etc.), mens PhD-stipendene og alle andre kostnader har gått kraftig opp. Da blir det vanskeligere for instituttene både å bygge og vedlikeholde egen kompetanse, og å levere i prosjektene.

Det er i dag en stor utfordring, særlig innen STEM-fagene, å få tak i relevante stipendiater. I og med at stipendiater er student i et PhD-program, utgjør de i tillegg en ekstrakostnad som ikke alltid resulterer i høy kvalitet og som begrenser fleksibiliteten i trange prosjektbudsjett. Dette må det tas større høyde for når man beregner kostnadene i prosjektet.

Vi vil i denne sammenheng reise en særlig bekymring. Det er kjent at to av tre som tar en doktorgrad innen teknologi, og nesten 40 prosent av naturvitenskaps-PhD-er tas av kandidater fra andre land, ofte land vi ikke har et sikkerhetssamarbeid med. Det at vi ikke har klarerbare kandidater innen mange svært viktige og samfunnskritiske områder er i utgangspunktet med på å svekke vår beredskapsevne. Dette må det jobbes for å endre gjennom en større

realfagssatsning. At vi mangler klarerbare stipendiater må ikke være til hinder for at man får tildelt forskningsprosjektet.

Vi ønsker oss en god rekruttering til doktorgradsprogrammene. Det er viktig at flere av de som tar graden rekrutteres inn i en sterk og konkurransedyktig instituttsektor. Men vi mener man ikke ukritisk skal stille krav om stipendiater i utlysningene.

Tekna mener det er behov for å vurdere om omfanget av krav om at prosjektene skal omfatte stipendiater er hensiktsmessig. Tekna savner en begrunnelse i de tildelingene hvor dette er et kriterium.

Instituttene evne til å møte samfunnets behov kan forsterkes ytterligere gjennom større fleksibilitet i virkemiddelapparatet. I noen prosjekter er det behov for kortsiktighet, i andre tilfeller må det drives forskning over lang tid, opp mot 10 år før man oppnår resultater. Det er derfor behov for justeringer og mer fleksibilitet i tildelingene. IPN har en ramme på ett til fire år, dette er i flere tilfeller for kort tid til å kunne levere høy kvalitet og høy relevans for samarbeidspartner.

For prosjekter med ramme på ett år kan IPN-instrumentet være noe overdimensjonert med tanke på krav til søknaden og en kunne sett for seg en forprosjektordning for oppstartsbedrifter eller andre selskap som ikke er kjent med denne typen prosjekter.

Tekna mener man må se på muligheter for mer fleksibilitet i de ulike ordningene knyttet til tidsrommet for finansiering.

3. Hvilke implikasjoner bør gjennomgangen ha for framtidig organisering og strategisk oppfølging av instituttene?

Tekna er åpen for at det kan være fruktbart med omstilling, fusjonering og en tydeligere tematisk oppgavefordeling i instituttsektoren for å effektivisere og bedre utnytte faglig og forskningsadministrative funksjoner.

Tekna mener det må ligge til de enkelte institusjoners styrer å ta stilling til dette og anbefaler ikke at dette underlegges politisk styring.

Tekna savner en tverrdepartemental struktur for samarbeid mellom de ulike departementene i dialogen med Forskningsrådet og i virkemiddelapparatet for øvrig. Det er flott om vi kan få til et større forskningsengasjement i politisk ledelse på tvers av de departementene som bidrar i grunnbevilgningen til instituttsektoren.

Tekna ber om at alle departementer og Forskningsrådet bidrar med innspill til utredningsarbeidet om egen rolle i forskningen og i samarbeidet med instituttsektoren.

4. Bidrar dagens grunnbevilgningssystem til å støtte opp om formålene til instituttene eller bør det gjøres endringer? I så fall, hvilke endringer?

Det er viktig at instituttene gis mulighet til å opparbeide seg en bærekraftig grunnmur bestående av et solid kunnskapsmiljø, god og tidsriktig infrastruktur og tilgang på kvalifiserte ansatte. Det betyr at investeringer i utstyr og i ansatte må finansieres på andre måter enn inntekter fra oppdrag, og gjøres mindre avhengige av korte, tidsavgrensede konjunktursvingninger. Dette dreier seg om investering i en viktig strategisk utvikling av sektoren. I dag er det denne investeringen som utgjør grunnlaget for gode forskningsresultater og mulighet for å få oppdrag, men det er i dag ikke tilstrekkelig med midler til å vedlikeholde og videreutvikle denne grunnmuren.

Utvikling, drift og vedlikehold av instituttenes infrastruktur er svært viktig, men denne oppgaven løses ikke gjennom oppdragsfinansiering. Tvert imot er det behov for en stabil og tilstrekkelig basisfinansiering til dette formål. Forskningsrådets infrastrukturordning er ikke tilstrekkelig til å dekke de reelle kostnadene.

I dag ser vi flere nedbemanninger i instituttsektoren. Når man bygger ned fagmiljøer og sier opp ansatte, oftest på grunn av store svingninger i økonomien og ulike prioriteringer på kort sikt, kan det bli svært vanskelig å bygge kompetansemiljøene opp igjen i fremtiden. Tap av nøkkelpersonell får konsekvenser for fremtidens leveranser.

Forskningsinstitusjoner er pålagt å publisere, og måles både direkte og indirekte på slik publisering, men ikke alle publikasjoner kan finansieres over et forskningsprosjekt. Instituttene driver løpende kompetanseutvikling av forskere og bruker også betydelig med ubetalte ressurser på å søke forskningsprosjekter og akquisisjon. Koordinering av en EU-søknad ligger typisk på 1,5-3 ubetalte årsverk, og flertallet av søknadene blir ikke innvilget. En større søknad til Forskningsrådet utgjør om lag ett ubetalt årsverk, men de mindre komplekse søknadene er noen månedsverk. Dette er utgifter som ikke dekkes av prosjektene.

Forskningsrådet tillater en timepris som inkluderer overhead, men ingen gevinst. Dersom ingen uforutsette hendelser oppstår, kan man gå i null på et slikt prosjekt. Av den grunn er også konkurransen høy og tilslagsraten lav (størrelsesorden 20-30 % av søknader blir innvilget). Uventende hendelser kan oppstå ved nybrottsarbeid, noe som gir tap i prosjektene. EU-prosjekter dekker ikke alltid kostnadene, selv ikke med Retur-EU. Dette setter begrensninger for antallet EU-prosjekter man er med i og vi ser en kryss-subsidiering.

I praksis trenger de uavhengige forskningsinstituttene et overskudd for å kunne investere i infrastruktur og kompetanse. Dette er bare mulig å oppnå gjennom en del av prosjektportefølgen (prosjekt med næringslivet). Det krever høy ekstern inntjening per forsker, og det blir lite interntid for kompetanseutvikling.

Kompetanseutviklingen i forskningsinstituttene skjer i all hovedsak i prosjektarbeidet (bidragsforskning og oppdragsforskning). For å være rustet for fremtidens kunnskapsbehov, er det nødvendig å i tillegg kunne utvikle strategisk kompetanse gjennom grunnbevilgningen.

Tekna mener dagens grunnbevilgningssystem må sees nærmere på, og mener den må høynes minst til snittet av grunnbevilgningen i de andre europeiske landene.

Det er en løpende diskusjon om instituttene skal drive med grunnforskning/nysgjerrighetsdrevet forskning gjennom midler i grunnbidraget i tillegg til den oppdragsforskningen de utfører.

Det er viktig at instituttene har mulighet for å drive forskning for å bygge kompetanse som senere kan brukes i anvendte prosjekter. Det er viktig at forskningen man driver bidrar til å skape en plattform av kunnskap som er viktig for å løse samfunnsutfordringer i fremtiden.

Tekna mener det er behov for en klargjøring av hva som ligger i begrepene grunnforskning/nysgjerrighetsdrevet forskning sett opp mot begrepene bidragsforskning og oppdragsforskning. Det er en diskusjon i forskningsfeltet om en del av det instituttene leverer på er grunnforskning eller ikke.

Teknas medlemmer utgjør en unik bredde av medlemmer i alle de ulike områdene som befatter seg med forskning. Våre tillitsvalgte stiller gjerne opp med sin innsikt og kompetanse i det videre arbeidet.

Vi ser frem til resultatet av gjennomgangen.

Med vennlig hilsen

Sonja Lovise Berg
Konst. generalsekretær